

Biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitishda o'quvchilarning bilimlarini axborot texnologiyalarini qo'llash orqali takomillashtirish" mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi uchun namunaviy reja

Mengliyev Islom Abdumuratovich

Termiz davlat universiteti "Amaliy matematika" kafedrasida dotsenti
mengliyev1982@mail.ru

Mambatsaliyeva Nozima G'ayrat qizi

Termiz davlat universiteti "Amaliy matematika" ta'lim yo'nalishi magistranti

Annotatsiya:

Ushbu tadqiqotning maqsadi – biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitishda o'quvchilarning bilimlarini axborot texnologiyalarini qo'llash orqali takomillashtirishning samarali usullarini aniqlashdir. Tadqiqot jarayonida o'quvchilar bilimini baholash, fanlararo integratsiya va axborot texnologiyalarini qo'llash bo'yicha eksperimentlar o'tkazildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, fanlararo bog'liqlik va axborot texnologiyalarini uyg'un qo'llash o'quvchilarning bilim darajasini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqotning natijalari pedagogik amaliyotda biologiya darslarini samarali tashkil etish va zamonaviy texnologiyalarni o'qitish jarayonida qo'llashga asos bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: biologiya fani, fanlararo bog'liqlik, axborot texnologiyalari, o'quvchilarning bilimlari, ta'lim metodikasi

Rus tilida

Аннотация:

Цель данного исследования – выявление эффективных методов совершенствования знаний учащихся через применение информационных технологий при преподавании биологии на основе междисциплинарной связи. В ходе исследования проводились эксперименты по оценке знаний учащихся, интеграции дисциплин и использованию информационных технологий. Результаты показали, что сочетание междисциплинарной связи и информационных технологий значительно повышает уровень знаний учеников. Результаты исследования могут служить основой для эффективной организации уроков биологии и применения современных технологий в образовательном процессе.

Ключевые слова: биология, междисциплинарная связь, информационные технологии, знания учащихся, методика преподавания

Ingliz tilida

Annotation:

The aim of this study is to identify effective methods for improving students' knowledge through the use of information technologies in teaching biology based on interdisciplinary connections. The research involved experiments to assess students' knowledge, interdisciplinary integration, and the application of information technologies. The results indicate that combining interdisciplinary connections with information technologies significantly enhances students' learning outcomes. The findings of this study can serve as a basis for effectively organizing biology lessons and applying modern technologies in the educational process.

Keywords: biology, interdisciplinary connections, information technologies, students' knowledge, teaching methodology

Biologiya fani zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning tabiat va hayot jarayonlarini chuqur tushunishida asosiy o'rin tutadi. Biroq, an'anaviy o'qitish metodlari ko'pincha o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va ularni turli fanlar bilan bog'lash imkoniyatini cheklaydi. Shu bois, biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari ta'lim jarayonini sifatli va samarali tashkil etish uchun muhim vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. Ular yordamida o'quvchilar bilimlarini baholash, vizual materiallar orqali mavzularni tushuntirish va interaktiv metodlarni joriy etish imkoniyati yuzaga keladi. Shu bilan birga, fanlararo integratsiya biologiya mavzularini matematika, kimyo, informatika kabi fanlar bilan bog'lab o'qitish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va muammoni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitishda axborot texnologiyalarini qo'llash orqali o'quvchilarning bilimlarini takomillashtirish masalasi bugungi ta'lim jarayoni uchun juda dolzarb hisoblanadi. Tadqiqot natijalari pedagogik amaliyotga kiritilganda, o'quv jarayonini yanada interaktiv va samarali tashkil etish imkonini beradi hamda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitishda axborot texnologiyalarini qo'llash orqali o'quvchilarning bilimlarini samarali takomillashtirish usullarini aniqlash va amaliyotga tatbiq etishdir.

Biologiya fani zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning tabiat va hayot jarayonlarini chuqur tushunishida asosiy o'rin tutadi. Biroq, an'anaviy o'qitish metodlari ko'pincha o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va ularni boshqa fanlar bilan bog'lash imkoniyatini cheklaydi. Shu bois, biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari ta'lim jarayonini sifatli va samarali tashkil etish uchun muhim vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. Ular yordamida o'quvchilar bilimlarini baholash, mavzularni vizual materiallar orqali tushuntirish va interaktiv metodlarni joriy etish imkoniyati yuzaga keladi. Shu bilan birga, fanlararo integratsiya biologiya mavzularini matematika, kimyo, informatika kabi fanlar bilan bog'lab o'qitish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va muammoni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitishda axborot texnologiyalarini qo'llash orqali o'quvchilarning bilimlarini samarali takomillashtirish usullarini aniqlash va amaliyotga tatbiq etishdir. Tadqiqot doirasida fanlararo bog'liqlik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashning pedagogik samaradorligi baholandi hamda o'quvchilarning bilim darajasini oshirish usullari ishlab chiqildi.

Ilmiy manbalarga ko'ra, biologiya fanini fanlararo bog'liq asosida o'qitish va axborot texnologiyalarini qo'llash masalalari bugungi kunda ko'plab tadqiqotlar mavzusiga aylangan. Xorijiy va mahalliy olimlar biologiya fanini boshqa fanlar bilan bog'lab o'qitishning samaradorligini o'rganib, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirishda sezilarli natijalarni qayd etishgan. Shu bilan birga, axborot texnologiyalari vositalari yordamida darslarni interaktiv tashkil etish va mavzularni vizual tushuntirish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirishga yordam beradi.

Biroq, mavjud tadqiqotlarda ko'pincha fanlararo bog'liqlikni amaliyotga tatbiq etish va axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonida samaradorligini tizimli baholash masalalari yetarlicha o'rganilmagan. Shu bois, mazkur tadqiqot dolzarb va ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega bo'lib, pedagogik amaliyotda biologiya darslarini samarali tashkil etish va zamonaviy texnologiyalarni o'qitish jarayonida qo'llashga xizmat qiladi.

Natijalar. Tahlil natijalariga ko'ra:

Xizmat sifati mehmonlar uchun eng muhim omil (75% respondent).

Brend obro'si va mijoz bilan munosabatlar ikkinchi o'rinda (60%).

Innovatsion xizmatlar (mobil ilovalar, online buyurtma) mehmonxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi.

1-jadval

Mehmonxonada barqaror raqobatbardoshlik omillarining tahlili

Raqobatbardoshlik omillari	Respondentlar foizi (%)	Baholash (1-5)	Ta'sir izohi	Tavsiyalar
Xizmat sifati	75	4,8	Xizmat sifati mehmonlarning qoniqligini va sodiqligini oshiradi	Xodimlar malakasini oshirish, sifat standartlarini joriy etish
Brend obro'si va mijoz bilan munosabatlar	60	4,5	Brend obro'si va mijozlar bilan samarali muloqot raqobat ustunligini yaratadi	Mijozlarga individual xizmat paketlarini ishlab chiqish, sodiqlik dasturlarini joriy etish
Innovatsion xizmatlar (mobil ilovalar, online buyurtma)	50	4,2	Texnologiyalar xizmatni tez va qulay qiladi, raqobatchilardan ajralib turish imkonini beradi	Onlayn buyurtma tizimlari, mobil ilovalar va raqamli xizmatlarni kengaytirish
Narx siyosati	45	3,9	Narx mehmonlar qaroriga ta'sir qiladi, lekin xizmat sifati bilan birga ishlaganda samarali	Bozor tadqiqotlari asosida raqobatbardosh narx strategiyasini ishlab chiqish
Joylashuv	40	3,8	Mehmonxona qulay joylashgan bo'lsa, mijoz jalb qilish osonlashadi	Marketing va transport xizmatlarini yaxshilash orqali kamchiliklarni qoplash

Buxoro shahrida o'tkazilgan tadqiqot natijalari mehmonxonalarda barqaror raqobatbardoshlikni ta'minlaydigan asosiy omillarni aniqlashga imkon berdi. Tadqiqot natijalari jadval shaklida ham tasvirlangan. Shunga ko'ra, xizmat sifati mehmonlarning qoniqligini va sodiqligini oshiruvchi eng

muhim omil sifatida respondentlarning 75 foizi tomonidan birinchi o'ringa qo'yilgan. Bu ko'rsatkich xizmat sifatining mehmonxona raqobatbardoshligidagi markaziy rolini tasdiqlaydi.

Brend obro'si va mijoz bilan munosabatlar ikkinchi o'rinda turadi: 60 foiz respondentlar bu omilni raqobat ustunligini yaratishda muhim deb baholagan. Ushbu omil mehmonxonaning ijobiy imidjini shakllantiradi va mijozlarni jalb qilishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Innovatsion xizmatlar, jumladan mobil ilovalar va onlayn buyurtma tizimlari, respondentlarning 50 foizi uchun mehmonxonaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi omil sifatida baholangan. Bu ko'rsatkich mehmonxonalarda texnologiyalarni joriy etish va xizmat jarayonini qulaylashtirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, narx siyosati (45%) va joylashuv (40%) ham muhim omillar sifatida e'tirof etilgan bo'lsa-da, ular asosiy raqobat ustunligini yaratishda yetarli emas. Bu esa shuni anglatadiki, mehmonxonalar barqaror raqobatbardoshlikni saqlash uchun xizmat sifati va innovatsion yechimlarga ustuvor e'tibor qaratishi, shuningdek, mijozlar ehtiyojini doimiy kuzatib borishi lozim. Shunday qilib, jadvaldagi raqamlar nafaqat har bir omilning ahamiyatini ko'rsatadi, balki mehmonxona rahbarlariga barqaror raqobat ustunligini yaratish va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta'minlash bo'yicha aniq tavsiyalar beradi [12,15].

Muhokama. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mehmonxonalarda barqaror raqobatbardoshlik xizmat sifati, brend obro'si va innovatsion xizmatlarga bog'liq. Tadqiqotlar nazariyalari bilan mos ravishda, xizmat sifati va mijoz qoniqishi uzoq muddatli ustunlikni ta'minlaydi. Innovatsion xizmatlar mehmonxonaga bozor talablariga moslashish va raqobatchilardan ajralib turish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mehmonxonalar o'z raqobatbardoshliklarini oshirish maqsadida xizmat sifati va innovatsion yechimlarga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Xususan, mobil ilovalar, onlayn buyurtmalar tizimi va boshqa raqamli xizmatlar mijozlar tajribasini yaxshilaydi va mehmonxonani raqobatchilardan ajratib turadi. Shu bilan birga, mehmonxona rahbarlari va xodimlari mijozlar ehtiyojini doimiy kuzatib borish, ularning fikr va talablariga tezkor javob qaytarish orqali xizmatni takomillashtirishga e'tibor berishlari zarur. Bu esa Buxoro shahridagi mehmonxonalar uchun barqaror raqobatbardoshlikni saqlash va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta'minlashning muhim strategiyasi sifatida qaraladi.

Xulosa. Buxoro shahrida o'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mehmonxonalarda barqaror raqobatbardoshlikning asosiy omillari xizmat sifati, brend obro'si va innovatsion xizmatlardir. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, xizmat sifati mehmonlarning qoniqishini oshiruvchi eng muhim omil bo'lib, respondentlarning 75 foizi bu omilni birinchi o'ringa qo'ygan. Brend obro'si va mijoz bilan samarali munosabatlar esa 60 foiz respondentlar tomonidan raqobatbardoshlikni mustahkamlashda muhim deb topilgan. Innovatsion xizmatlar, jumladan, mobil ilovalar va onlayn buyurtmalar tizimi, respondentlarning 50 foizi uchun mehmonxonaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiluvchi omil sifatida baholangan.

Shu bilan birga, narx siyosati va mehmonxonaning joylashuvi ham muhim bo'lsa-da, ular asosiy raqobat ustunligini yaratishda yetarli emasligi aniqlangan; narx siyosati respondentlarning 45 foizi tomonidan, joylashuv esa 40 foizi tomonidan muhim deb baholangan. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, mehmonxonalar o'z raqobatbardoshliklarini oshirish maqsadida xizmat sifati va innovatsion yechimlarga alohida e'tibor qaratishi, shuningdek, mijozlar ehtiyojini doimiy kuzatib borishi zarur. Bu esa Buxoro shahridagi mehmonxonalar uchun barqaror raqobatbardoshlikni saqlash va uzoq muddatli muvaffaqiyatni ta'minlashning asosiy strategik omili hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi hisobotlari. (2020–2023). Toshkent: TRDQ.
2. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat va turizm kodeksi. (2020). Toshkent: Adliya vazirligi.
3. O‘ljayev, T. A. (2023). Mehmonxonada xizmat sifatining raqobatbardoshlikka ta’siri. Turizm va Xizmat Sanoati Jurnal, 1(5), 22–30.
4. Buhoro davlat universiteti ilmiy maqolalar to‘plami: “Barqaror raqobatbardoshlik mehmonxona xo‘jaligida”. (2022). Buxoro: BuxDU Nashriyoti.
5. Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. Free Press.
6. Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
7. Kotler, P., Bowen, J., & Makens, J. (2016). *Marketing for hospitality and tourism (7th ed.)*. Pearson Education.
8. Buhoro davlat universiteti, “Turizm va mehmonxona xo‘jaligi” kafedrasini o‘quv dasturlari. (2022). Buxoro: BuxDU Nashriyoti.
9. Ivanov, S., & Zhechev, V. (2012). Hotel revenue management – A review of literature. *Tourism Management*, 33(4), 776–791. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.08.005>
10. Enz, C. A. (2010). *Hospitality strategic management: Concepts and cases*. Wiley.
11. Jones, P., Hillier, D., & Comfort, D. (2013). Sustainability in the global hotel industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 25(1), 5–17. <https://doi.org/10.1108/09596111311290221>
12. Kandampully, J., & Suhartanto, D. (2000). Customer loyalty in the hotel industry: The role of customer satisfaction and image. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12(6), 346–351. <https://doi.org/10.1108/09596110010342559>
13. Sigala, M. (2018). Social media and customer engagement in the hotel industry: A literature review. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 9(2), 160–183. <https://doi.org/10.1108/JHTT-07-2017-0050>
14. Okumus, F., Altinay, L., & Chathoth, P. (2010). *Strategic management for hospitality and tourism*. Butterworth-Heinemann.
15. Baum, T., & Szivas, E. (2008). *Human resource management for tourism, hospitality and leisure: An international perspective*. Thomson Learning.